

Riksdagens ombudsmän - JO
Box 16327,
103 26 Stockholm

Datum

2013-12-02

Anmälan

Klagande: Svenska Elektrikerförbundet,
Box 1123,
111 81 Stockholm

Tel

Mailadress

Myndighet mot vilken klagan riktas: Medlingsinstitutet
Box 1236
111 82 Stockholm

Saken: Brott mot Regeringsformen 1 kap 9 och 2 kap 13 §

Händelseförlopp mot vilken klagan riktas

Vid avtalsförhandlingar om nytt löneavtal 2013 för Stockholms Skärgårdstrafik mellan Fackförbundet SEKO och Arbetsgivarorganisationen Almega sade arbetsgivaren upp det löpande avtalet till upphörande. Som ett villkor för att träffa avtal krävde Almega en uppluckring av det gällande lönesystemet vilket SEKO inte accepterade. Parterna varslade om strejk och lockout till den 4 november 2013. SEKO accepterade dessförinnan medlarnas slutbud. Arbetsgivarna vägrade och de varslade stridsåtgärderna, strejk och lockout utlöstes. Medlarna utsedda av medlingsinstitutet lade då ett nytt slutbud, men utan den retroaktiva ersättning som normalt alltid utgår vid uppgörelser som träffas efter det tiden för det tidigare avtalet utlöpt. I övrigt var budet oförändrat. Det accepterades av parterna. Anledningen till att den retroaktiva ersättningen ströks i slutbudet är enligt ställföreträdande generaldirektör Kurt Eriksson, att institutet inte lägger bud med retroaktiva löneökningar om facket har verkställt stridsåtgärder (Tidningen Arbetet den 14 november 2013.)

Sammanfattning av saken

1. Medlingsinstitutet ansvarar för den statliga medlingsverksamheten och har till uppgift att verka för en väl fungerande lönebildning. Som statlig myndighet är institutet skyldigt att i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet.

Svenska Elektrikerförbundet hävdar att myndigheten genom att alltid minska sina medlingsbud med den vid avtalstidpunkten upplupna retroaktiva ersättning för löneökning till medlemmar i fackförbund som deltagit i stridsåtgärder, oberoende av orsaken till varför denna utlösts, inte iakttar Regeringsformen 1 kap 9 §. Åtgärden drabbar ensidigt arbetstagarparten och någon motsvarande sanktion mot arbetsgivare som utlöser lockout saknas helt.

2. En förening av arbetstagarparten samt arbetsgivare och en förening av arbetsgivare har enligt Regeringsformen rätt att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden, om inte annat följer av lag eller avtal.

Grundlagsskyddade rättigheter får inte av regeringen eller myndighet inskränkas utan stöd av lag. Institutet saknar författningsenligt stöd för att på detta sätt ensidigt rikta repressalier mot arbetstagarparten i en avtalsförhandling. Institutet begränsar därmed i strid med regeringsformen fackförbundets och dess medlemmars grundlagsenliga rättigheter.

Bakgrund

Osakligt

Medlingen i arbetsmarknadstvister sker ofta under ledning av en opartisk ledning, en eller flera medlare. Normalt skall medlaren vara opartisk i den mening att hen inte gynnar någondera parten. Genom förändringar i lagstiftningen som genomfördes från den 1 juli 2000 inrättades Medlingsinstitutet. Där gavs myndigheten ett tillägg till medlarens vanliga målinriktning;

förutom att försöka lösa uppkommande avtalstvister opartiskt, skulle myndigheten verka för att främja en samhällsekonomisk balans och för att en part ska uppskjuta eller inställa stridsåtgärder.

Medlingsinstitutet motiverar sin obalans i medlingen till arbetsgivarens förmån genom att beröva arbetstagarna retroaktiva höjningar av lönerna med att principen är tänkt att avhålla från stridsåtgärder.

Tanken är sannolikt den, att eftersom medlarna i sina medlingsbud efter genomförd stridsåtgärd tar bort rätten till retroaktiv lön, skall detta få den fackliga organisationen att avstå från stridsåtgärder.

Svenska Elektrikerförbundet hävdar att åtgärden lika gärna kan få rakt motsatt effekt.

1. I det ovan redovisade fallet lyckades arbetsgivaren genom att förkasta det slutliga medlingsbudet utlösa en facklig stridsåtgärd som man visste skulle medföra att de skulle slippa betala retroaktiv lön. Arbetsgivaren fick alltså genom Medlingsinstitutets agerande en billigare överenskommelse, trots att Almega i praktiken förorsakade stridsåtgärden.
2. Redan själva varslet om arbetskonflikt medför inte sällan förluster för företag t.ex. flygbolag, genom avbeställningar eller uteblivna beställningar från potentiella kunder. Ersättning från Svenskt Näringslivs konfliktfond utgår emellertid först sedan en varslad konflikt utlösts. Det innebär att när en konflikt väl varslats finns det i många fall ytterligare ett incitament som förstärker viljan att utlösa konflikt från arbetsgivarens sida.
3. I de fall den fackliga organisationen genom överenskommen förhandlingsordning eller på annat sätt accepterat principen om förlorad retroaktivitet, är det en mellan de avtalslutande parterna självvald lösning. Men många förbund, bland dem Svenska Elektrikerförbundet, accepterar inte Medlingsinstitutets självpåtagna rätt att påverka styrkeförhållandet till arbetsgivarens förmån. Elektrikerförbundet har därför alltid lyckats få kompensation för retroaktiva löner vid utlösta lönekonflikter, antingen genom att dessa utbetalats, eller genom att det slutliga förhandlingsresultatet plussats på motsvarande den retroaktiva ersättningen. I sådana fall endast förlänger och försvårar Medlingsinstitutets agerande en lösning, eftersom arbetsgivaren biter sig fast i denna del av medlarnas bud.

Det finns därför inga sakliga skäl för medlingsinstitutets agerande till förmån för arbetsgivarparten. Det finns vidare ingen reciprocitet i agerandet, t.ex. att arbetsgivaren får betala dröjsmålsränta på genom en konflikt försenade löner när arbetsgivarparten utlöst denna.

Medlingsinstitutets förfarande gynnar ena parten och är därför osakligt och stridande mot Regeringsformens regler om myndighets skyldighet att iakttä saklighet och opartiskhet.

Myndigheten inskränker grundlagsskyddade rättigheter utan stöd av lag

Sverige har ratificerat den Europeiska sociala stadgan (Europarådets sociala stadga). Sverige har förpliktat sig att följa denna och den är därför tolkningsdata när det gäller att tolka svensk lag. Artikel 6 handlar om den kollektiva förhandlingsrätten. I punkt 4 erkänns arbetstagarnas och arbetsgivarnas rätt att vidta kollektiva åtgärder i händelse av intressekonflikter, däri inbegripet strejk, om inte annat följer av förpliktelser enligt gällande kollektivavtal. Inskränkningar i den fria förhandlingsrätten har endast ansetts godtagbara om de är nödvändiga ur ett allmänt intresse för att komma till rätta med ekonomiska och sociala problem. De måste alltid föregås av uttömmande samråd med alla berörda parter på arbetsmarknaden. Något sådant har inte skett.

Medlingsinstitutets agerande innebär att man utan stöd av lag eller avtal använder ett faktiskt ekonomiskt tvångsmedel, hot om reduktion av arbetstagarnas löner, som ett sätt att inskränka arbetstagarnas grundlagsskyddade rätt att vidta stridsåtgärder. Eftersom det enligt Medlingsinstitutets mening endast är ett sätt att undvika alla lagliga konflikter, kan det knappast anses nödvändigt ur ett allmänt intresse för att komma till rätta med ekonomiska och sociala problem.

Elektrikerförbundet hävdar att myndigheten genom det ovan redovisade förfarandet kränker förbundets och dess medlemmars genom grundlag skyddade mänskliga rättigheter.

Svenska Elektrikerförbundet

Ronny Wenngren

Förhandlingschef